

Brno 29. 2. 2012

Památková obnova vily Tugendhat skončila

Proces obnovy vily Tugendhat, unikátní památky světové moderní architektury od roku 2001 zapsané na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, je u konce. Důsledná restaurátorská rehabilitace objektu trvala dva roky a zahrnovala opravu budovy, veškerých interiérů a zahrady. Jejím cílem byl maximální návrat k originálnímu stavu domu z let 1930–1938, tedy z období, kdy zde žila rodina Tugendhatových. Konkrétně se jedná o zachování a konzervaci originální stavební substance a dispozice, včetně konstrukčních detailů, materiálové škály a funkčních systémů.

„Výjimečné architektonické památky činí výjimečným i naše město. Jsem rád, že ta nejvýznamnější z nich se nyní opět představí v celé své kráse. Um odborníků a řemeslníků 21. století se spojil s umem předků, aby dal brněnskému architektonickému skvostu znovu oslnivě zazářit. Věřím, že tento lesk vyšle do světa signál, že město Brno si svého kulturního dědictví váží a umí se o ně i náležitě postarat,“ uvedl primátor města Brna Roman Onderka.

Některé významné mezníky památkové obnovy a restaurace vily

25. ledna 2010 podepsali primátor města Brna Roman Onderka a generální ředitel firmy UNISTAV, a. s., Miroslav Friš smlouvu, kterou byla oficiálně zahájena památková obnova vily Tugendhat. Současně byly do provozu uvedeny nové webové stránky www.tugendhat.eu, jejichž spuštění bylo mj. podpořeno z grantového projektu Ministerstva kultury ČR „Podpora pro památky UNESCO“.

8. února 2010 bylo předáno staveniště (vila Tugendhat) zhotoviteli, firmě UNISTAV, a. s. Ředitel stavby Michal Malásek převzal klíče od objektu a započala realizační fáze památkové obnovy.

27. ledna 2011 byl delegaci z Ministerstva kultury při návštěvě vily představen vědecko-výzkumný úkol **„Vila Tugendhat – Sběrný dokumentační projekt“**, který vznikl díky grantovému projektu „Podpora pro památky UNESCO“ a jehož řešitelem je Muzeum města Brna – pracoviště vila Tugendhat. V rámci tohoto projektu vzniká moderní **Studijní a dokumentační centrum vily Tugendhat**, které se zabývá mimo jiné sběrem archivní plánové dokumentace a fotografií z veřejných i soukromých zdrojů v České republice i zahraničí. Získané materiály jsou digitalizovány a uloženy v nově vytvořené databázi a některé z nich jsou prezentovány na webových stránkách vily. Centrum plánuje vedle své vědecko-výzkumné činnosti zaměřené nejen na vilu Tugendhat, ale i na brněnskou architekturu 19. a 20. století „oživit“ tento slavný dům přednáškami našich i zahraničních odborníků. V plánu je také vytvoření edukativních programů pro děti a mládež od mateřských škol až po střední školy.

11. a 16. listopadu 2011 proběhly na staveništi vily Tugendhat kontrolní dny vedení města Brna. 11. listopadu převzal primátor Roman Onderka revitalizovanou zahradu a 16. listopadu pak slavnostně zatopil v historickém kotli Střebel.

24. ledna 2012 byla obnova vily Tugendhat dokončena.

Jak památková obnova a restaurace stavby probíhala

Projekt

Projekt památkové obnovy a restaurace vily Tugendhat zpracovalo sdružení tří architektonických ateliérů: **Omnia projekt, Archteam a RAW**. Podstatou restaurování vily se stala úplná rehabilitace stavby, co nejcitlivější a nejpřesnější obnova všech původních povrchů a jednotlivých prvků. S tím korespondoval způsob doplnění chybějících součástí, jako např. zařizovacích předmětů či vestavěného i volného mobiliáře. Obnova se týkala nejen stavebních konstrukcí, ale také inženýrských sítí, technického vybavení a zahrady.

Postup prací

- Nejdříve prošly sanací ty konstrukce domu, které byly příčinou opakovaných havarijních situací – izolace, vnitřní a vnější kanalizace, zdravotnické instalace, elektroinstalace, výměňková stanice. Proběhla kompletní oprava a statické zajištění zahradní terasy se schodištěm včetně transferu a zpětné aplikace původních omítek. Staticky zajištěna byla opěrná zeď v tzv. tunelu. Bylo obnoveno dožilé souvrství střešního pláště a provedena pojistná hydroizolace v celé ploše střechy. V interiérech byly odstraněny dodatečně vestavěné příčky a zadržky.
- Speciální péče byla věnována povrchům. V maximální míře zůstaly zachovány originální substance jednotlivých materiálových prvků (např. vnější a vnitřní omítky – z cca 80 % jde o dochovanou omítku z roku 1930 i s jejími vadami a stopami po utrpěných šrámech –, kovy, dřevo apod.). Historická souvrství, pod nimiž se mnohdy původní povrchy ukrývaly, jsou na několika místech prezentována formou tzv. archeologických oken. Zcela bez zásahů, kromě pečlivého očištění, zůstalo opláštění sloupů a onyxová příčka v hlavním obytném prostoru.
- Během obnovy a restaurace domu došlo k obnažení některých konstrukcí a nálezových situací, jejichž součástí byly fragmenty autentických prvků a materiálů použitých při stavbě domu v letech 1929–1930 (původní fragmenty podlahové krytiny DLW, izolační desky zn. Torfoleum, autentické prvky elektroinstalace, úlomky původního skla apod.). V budoucnu by měla být vybraným stavebním prvkům a materiálům věnována menší samostatná expozice, prezentující také tento segment stavebně-technické historie vily Tugendhat.
- Některé prvky byly zhotoveny podle původních receptur, které se dnes již neužívají nebo prošly zásadní technologickou inovací. Jde zejména o Sorelův cement, který byl patentován v roce 1927 a sloužil zvláště při aplikaci bezesparých podlah (xylolit). Tento materiál byl při stavbě vily použit v hlavním obytném prostoru i v ložnicích a tvořil podklad pro původní podlahovou krytinu značky DLW (Deutsche Linoleum Werke). Rovněž linoleum DLW bylo pro vilu Tugendhat speciálně vyrobeno podle původních receptur.
- Přesnou kopii sedmi původních skleněných tabulí z roku 1930 (které byly zničeny při náletu v roce 1944) vyrobila belgická firma. Jedná se o křišťálu podobné

- absolutně průzračné sklo o síle 1 cm. Tabule jsou dlouhé 5 m a široké 3,5 m a je jimi vysklen hlavní obytný prostor vily.
- Výjimečný byl objev původních segmentů makassarových dřív ze zaoblené ebenové příčky, která vymezovala prostor jídelny a která dle svědectví současníků zmizela z vily nejpozději na podzim 1940. Její jednotlivé části byly použity jako obložení stěn ve studentské menze Právnické fakulty Masarykovy univerzity na Veveří, v níž za války sídlilo Gestapo. Tyto velmi vzácné autentické prvky z vily Tugendhat se po více než sedmdesáti letech vrátili na své místo.
 - Důsledným restaurováním prošly technické památky v objektu, jako např. elektrické spouštění oken nebo vzduchotechnika (včetně původního systému větrání prostoru zimní zahrady).
 - Celkovou revitalizací prošla také zahrada. Specialisté provedli odborné ošetření dřevin, rekonstruovali mobilní zeleň na terasách a také rostlinný inventář v zimní zahradě, kde bylo zprovozněno i jezírko s vodními rostlinami.

Financování obnovy

Památková obnova a restaurace vily Tugendhat byla financována z Integrovaného operačního programu z oblasti Národní podpora využití potenciálu kulturního dědictví, kterou administruje Ministerstvo kultury ČR. Nositelem projektu bylo statutární město Brno, partnery byly Vysoké učení technické v Brně – Fakulta architektury a Muzeum města Brna. **Celkové náklady (bez projektu) činí 173,6 mil. Kč.**

Čím je vila unikátní

Vilu manželů Greta a Fritze Tugendhatových navrhl v letech 1928–1929 německý architekt Ludwig Mies van der Rohe, od roku 1938 žijící v USA. Jeho výrok „méně je více“ je příznačný pro čisté formy a práci s materiálem. Sklo, ocel a beton jsou atributy Miesova „internacionálního stylu“, který ovlivňuje architekturu až do současnosti.

Vila je unikátním uměleckým dílem ve smyslu konstrukce, prostorového uspořádání, interiérového vybavení, technického zázemí a začlenění do přírodního rámce. Poprvé v dějinách architektury byla v privátním domě užita ocelová nosná konstrukce, jejíž základ tvoří 29 sloupů o půdorysu kříže. V interiérech jsou použity vzácné materiály – onyx z Maroka, italský travertin, dřeviny z jihovýchodní Asie. Na návrzích nábytku, koberců a textilií (barevnost, materiály) se podílela Miesova spolupracovnice, designérka Lilly Reichová. Sedací nábytek je vyroben převážně z trubkové a pásové oceli (křesla a židle typu Tugendhat, Barcelona, Brno a MR 20). Autorem řady skic k nábytku a interiéřům byl Sergius Ruegenberg, který s Miesem spolupracoval také na návrhu německého pavilonu na světové výstavě v Barceloně. Vestavěný nábytek a část volného mobiliáře vyrobila brněnská firma Standard bytová společnost architekta Jana Vaňka.

Výjimečné bylo i technické zázemí – teplovzdušné vytápění a chlazení, elektrické spouštění oken, fotobuňka u vstupu apod.

Jak vilou procházely dějiny

Zrod vily

Stavebníci domu, manželé Greta a Fritz Tugendhatovi, pocházeli z německých židovských rodin průmyslníků a obchodníků. Gretin otec, Alfred Löw-Beer, daroval dceři v březnu 1929 exkluzivní stavební parcelu, která byla součástí pozemku za Löw-Beerovou vilou a skýtala nádherný pohled na město. Mies van der Rohe přijel do Brna v září 1928 a nadšen polohou parcely, ale i vynikající úrovní brněnské architektury zakázku přijal. Kultivovaní klienti respektovali jeho vizi, přičemž finanční limity nehrály významnou roli. S projektem se seznámili 31. 12. 1928 a stavět se začalo v polovině roku 1929. Stavbu realizovala brněnská stavitelská firma bratří Artura a Mořice Eislerových. Rodina se nastěhovala před Vánocemi 1930.

Osud vily po odchodu Tugendhatových do exilu

V květnu 1938 odešli Tugendhatovi do Švýcarska a v lednu 1941 do Venezuely. Za války se dům stal majetkem Německé říše a v dubnu 1945 jej zdevastoval jezdecký oddíl sovětské armády. Do roku 1950, kdy se stala vila majetkem státu, zde působila soukromá škola tance a rytmiky. V letech 1950–1979 byl ve vile provozován léčebný tělocvik. První snahy o záchranu domu v 60. letech, kdy Brno několikrát navštívila Greta Tugendhat, ztroskotaly. V roce 1980 přešla vila do majetku města Brna a v letech 1981–1985 proběhla její první obnova a rekonstrukce, která ji fakticky zachránila. V tehdy socialistickém Československu to byl doslova zázrak.

Po listopadu 1989 byl objekt krátce zpřístupněn veřejnosti. V srpnu 1992 zde probíhala jednání o rozdělení státu. Od roku 1994 je vila ve správě Muzea města Brna, které ji zpřístupnilo veřejnosti jako instalovanou památku moderní architektury. V letech 2010–2012 proběhla druhá památková obnova a restaurace stavby.

*PhDr. Soňa Haluzová
Tiskové středisko MMB
e-mail: tis@brno.cz
tel.: 542 172 026
fax: 542 172 124
www.brno.cz*

V tiskovém servisu na www.brno.cz naleznete aktuální tiskové zprávy, plán akcí, fotogalerii, audiomédia (formáty mp3) a soubory ke stažení.